

Lea Fatur:

Matjažek.**5. Bič je dobro zdravilo.**

Zaskelelo je po hrbtu... In kakor da se koplje iz Gline tam pod mlinom, se je zdelo Matjažku, ko je vrgel sunkoma roke v vis in skočil na noge. Toda zazibale so se, odrevenele in položile ubogega dečka spet na tla. Pa je zasikalo in zaskelelo po mečih... Kakor kroglja se je skrčil Matjažek in skočil — odprl težke veke — zamižal prestrašen. Kam je spet odšla mama? Zakaj ga je prinesla nazaj Turkom? In dečki v žakljih so še tu, tudi še tu. Hudi Turek pa odpira žaklje, iztrese dečke, kakor da so orehi, in vihti nad njimi vozlati bič. Trdi, premrli so dečki, pa bič jih segreje. Turek se pa reži z zobmi, ki so kakor od zmaja v Vrbskem jezeru in mu molijo izpod brk, ki so kakor stara metla. Tudi Matjažek ni več žakelj-deček. Majhen Turek pobira za Ibrahimom žaklje in otipava dečke, če imajo kaj zanj. Matjažku odtrga trak pri sablji, vzame tul in mu sleče jaketo. Matjažek strmi za njim, potem zavpije: »Jaketo mi daj! Ropar turški, malhar!«

Ibrahim se obrne in zažuga z bičem. Prestrašen prosi Matjažek: »Ne stric Turek, ne! Bom priden!«

O Jezusček s Svete gore! Sablja je zlomljena, lok je strt, jaketa je proč, klobuka ni, mame ni, Celovca ni — sami Turki so okrog njega — in ubogi zmrznjeni dečki se stiskajo v kup! In tam naprej odvezujejo moške in ženske raz konj in od konjskih repov. Ljudje stočejo in si tarejo roke in noge. In tam naprej je gozd. Turki tam sekajo drva in jih zlagajo ob vodi, ki teče mimo, kurijo, koljejo jance, mečejo drob psom, ki so se priklatili za Turki, psi se pa tepejo za drob z orli in krokarji, ki se spuščajo z dreves.

Kakor mravelj je Turkov. Vse ti mrgoli pred očmi: Svitki, kape, sablje, sulice, vse zbada, reže, boli. Ubogi dečki se stiskajo kakor ovčke Podkrnosom, kadar zatuli volk v gozdu, in kakor mamičine piške, kadar zabrlizgne jastreb.

»Ko bi mogli zbežati v gozd.« se ozira največji deček.

»Kam?« se stresejo drugi. »Poglej, koliko jih je, poglej pse!«

Pa hodi že Ibrahim okoli njih in kaže bič: »Pozdravim vas s tem-le, seme pasjeversko! Kmalu boste hvalili preroka.«

Oh! Kakšna je Matjažkova glava! Svatba, punt, sablja, klobuk, hlače, ogenj, žakelj — vse se meša v njej. In zebe ga, dečka ubogega, ker nima jakete.

Pa pride dobri Turek z velikim hlebcom kruha. Reže in daje dečkom: »Jejte, dečki, in ne bojte se! Nič hudega vam ne bo pri nas. Vojaki postanete, in naš mogočni sultan ima sedem stolpov zlata.«

»Jezus naš! Pomagaj nam!« zastočejo dečki in ne marajo kruha, ki jim ga ne reže mama. Pa Ibrahim kaže bič, a Turek, ki ravna janca pri bližnjem ognju, se smeji: »Ne kličite, dečki, vaših svetcev! Jih ni doma. Alah je z nami.«

Matjažku se povesi otrpla roka s kruhom: Koliko pravi hudi Turek, da ima sultan zlata? Sultan je v prošnji in je priklenjen, zlato je pa v grajski kleti, in kača ima ključe. Nič ne ve Turek. Ali svetniki, ljubi Bogek — pa morda res niso doma?... Mar znajo Turki

tudi moliti? Pogledj, kako se umivajo ob vodi, kako razgrinjajo po tleh pisane koce, poklekujejo nanje in bijejo s čelom ob tla!

Od ognjev diši po pečenem, diši kakor na svatbi. Umazan Turek kliče: »Hej junaci! Slavite Alaha, ki je dal pravovernim v last črede nevernikov.« Drugi vpije: »Nabrusimo nože! Trde so bile koroške buče!«

Pa se krohočejo, posedajo okrog ognja, krešejo nož ob nož, režejo kose kakor štruce z janca, mlaskajo, se norčujejo iz kristjanov in kažejo dečkom meso: »Kadar pojdete vi — se boste mastili vi.«

Največji izmed dečkov se boji: »Ne bo zadosti jancev za tako velika usta. Še nas bodo! Velikim bodo pa porezali nos in ušesa.«

»Ali jih bodo odrli na meh?«

»Kaj pa jim hoče človeška koža?« vpraša manjši deček.

»Jako lepo piskajo na tak meh. Tudi čevlje si delajo iz kože,« se strese največji. »Pa tudi jermene si režejo z živega telesa. In vpregajo ljudi v oralo namesto živine, kakor so viteza Bojka.«

»Pa zakaj so jim nos in ušesa?«

»Sultanu jih pošiljajo — jih ima za zajtrk.«

Globoko se zamišlja Matjažek v to uganko. Pa dečki zavpijejo: »Že gre po enega od nas!« — in porivajo drug drugega pred seboj. Matjažek se nima kam skriti. Vidi, da gre oni dobri Turek naravnost proti njemu, in sliši dečka, ki šepeta: »Najbolj okrogel in mehak je ta!«

Matjažek prosi Turka, ki ga je prijel za roko: »Ne, stric Turek, ne!«

»Kaj se pa bojiš? Pogrel se boš,« mu reče Turek in odnese Matjažka, ki sliši še: »Pogrel se bo — o je!«

Zatrepetala Matjažek in gleda, kdaj bo sunil kak nož vanj. Toda Turki režejo janca in se smejejo Matjažku, ki si ga je položil dobri Turek na kolena in mu otipava rebra. Reče: »Močan deček bo, vrl janičar! Nekaj piastrov si upam dobiti zanj.«

Hudi Ibrahim pa kakor da dvomi: »Če le ne bo preveč robe na trgu! Pod Muratom smo imeli toliko zaslužjenih, da si dal rad dva za koštrunovo glavo. Zaslužjili smo kar 50.000 Srbov. Za par opank smo dali odrastlo lepo dekle. Po leški bitki si dobil vojaka za polič moke, po nikopoljski so posekali več tisočev vitezov kar na mestu.«

»Seveda,« skomizgne star Turek, ves opraskan. »Če naletiš na zanikarnost, ki te zadržuje po potu, je bolje, da jo pobiješ na mestu.«

V pogovor zakliče nekdo od drugega ognja: »Požurite se, junaki! Nismo še v Bosni!«

»Ne, ni Sotla Miljačka!« odgovori tja Ibrahim. »Medina-Saraj!«

»Bosna-Saraj! Čuvaj te Alah!« kličejo drugi Turki, in noži škrtajo hitreje po obranem jančevem košu. S strahom opazuje Matjažek

može: so zdaj siti? In dečki iz kupa mu kličejo: »Ne bodo te — saj gremo že naprej!«

Res se oglase rogovi, in Matjažek steče k dečkom. Uboga mu glava! To trobi, žvižga, vpije, biči sikajo — vozlati biči, ki imajo v vsakem koncu železen kamen! — človek bi zatulil — poskočil. Svitki in kape, sablje in sulice — vse mrgoli pred očmi. Sem in tja švigajo konji, stiskajo se dečki v čredo, tam naprej pa vežejo ženske in moške na debelo vrv v dolgo vrsto kakor konje.

Nihče se ne upira, ne prosi. Vedo dečki, da zmore Turek več kakor ata in mama, in vedo veliki ljudje, da zmore Turek več ko gospod proš in stric Andrej, ki briše svetnike, in več kakor gospod v gradu, ki mu pravijo »gosposka« in ki mu morajo ata nositi tiste preklicane davke...

»Hodi, pasje seme!« zarobanti Ibrahim. Bič napodi dečke — Matjažka je izpodneslo. Pa takoj se vidi spet na visokem in pred seboj polno upognjenih glav in bežečih nog. Dobri Turek je pobral Matjažka. Ah dečki! Kako morajo teči revčki pred konji in biči! Pa pade kateri — in drugi gredo čezenj. Zavrti se v glavi Matjažku — pade spet globoko — pa pride mama, preljuba...

(Dalje prihodnjic.)

Maksimov:

Materina prošnja.

Prižgala lučke je nocoj
v božični noči in prosila:
»Oj pridi, pridi, otrok moj,
iz teme k lučki vsaj nocoj!
Odpri srce kot tisti čas,
ko meni gledal si v obraz,
in skupno sva molila . . .
Ugledal, zlati otrok moj,
boš zopet srečo mladih let
in našel dušni pokoj svoj,
ki ti oropal ga je svet —
Tema je vladala do zdaj
v tej koči revni vsak večer,
le danes davne sreče slaj
odpira mi tolažbe vir,
da svetlo lučko spet uzreš,
ki si izgrešil jo v temi
in mamici nov up užgeš,
ki temne dni ji razsvetli . . .«

A v daljnem mestu mlad rudar
boječe stopa pred oltar;
zamišljen v čas detinskih let,
od blaženosti ves prevzet.